

Art Nouveau Akımında Will Henry Bradley İllüstrasyonlarının Grafik Tasarımına Etkisi

The Effect Of Will Henry Bradley Illustrations On Graphic Design In The Art Nouveau Movement

Ar. Gör. Sinem Ünal GERDAN

ORCID: 0000-0002-8599-6753 ◆ Yıldız Teknik Üniversitesi, Grafik Tasarımı, Araştırma Görevlisi ◆
sinem.unal@yildiz.edu.tr

Özet

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına yaklaşırken, sanat dünyası yeni bir çağın eşliğine gelmiştir. Bu dönemde, endüstrileşmenin etkisi, kentsel yaşamın dönüşümü ve bilimsel gelişmelerin hızı, sanatçıları da derinden etkilemiştir. Endüstrileşmenin yükselişi, üretim süreçlerindeki büyük değişiklikleri ve toplumsal yapının dönüşümünü beraberinde getirmiştir. İşte tam da bu noktada, Art Nouveau hareketi ortaya çıkmıştır. Art Nouveau akımının ortaya çıkışında, endüstrileşmenin standartlaşmış ve seri üretim yöntemlerinin geleneksel zanaatkar yaklaşımları sınırladığı ve belirginleştirdiği gözlemlenmiştir. Bu durum, sanatçıları el sanatlarını ve estetik değeri teşvik etmeye yönlendirmiştir. Art Nouveau, endüstrileşmenin soğuk ve yüzeysel etkilerine bir tepki olarak, organik formlar, doğal motifler ve el işçiliği ile üretilen detaylarla karakterize edilmiştir. Bu akımın eserleri, endüstriyel dönemin getirdiği standartlaşmış ürünlerin aksine bireysel özgünlüğü ve estetik zenginliği vurgulamıştır. Art Nouveau olarak adlandırılan bu hareket, çoğu sanatsal yaklaşımı tek bir çatı altında toplamayı amaç edinmiş ve bu amaçla farklı eserlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Art Nouveau, yirminci yüzyılın başlarında özellikle Avrupa'da yoğun bir şekilde etkili olan bir sanat akımıdır. Bu akım, estetiği ve fonksiyonelliği bir araya getiren, organik ve doğal formları yücelten bir üsluba sahiptir. Art Nouveau, diğer sanat akımlarını da içeren çok yönlü bir yaklaşımın temsilcisi olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Bu dönemde sanatın her alanında yenilikçi yaklaşımlar benimsenmiş ve farklı sanat disiplinleri birbirine yaklaşmıştır. Art Nouveau'nun karakteristik özellikleri arasında bitkisel motiflerin yaygın kullanımı, kıvrımlı hatlar, dikkat çekici renk paleti ve dekoratif detayların önemi yer almaktadır. Bu estetik anlayışın kaynağı, doğanın kusursuz ve zarif formlarını yansıtmak, endüstriyel toplumun getirdiği kaba yapısal değişikliklere bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Kentsel yaşamın dönüşümü de Art Nouveau akımının biçimlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sanayileşme ve kentleşme süreçleri, geleneksel toplumsal yapıları sarsmış ve insanların şehirlerde yeni yaşam tarzlarına uyum sağlamalarını gerektirmiştir. Bu dönüşüm, Art Nouveau sanatçılarının eserlerinde kendini sokakların karmaşıklığı, binaların süslemeleri ve kentsel çevrenin dinamizmi gibi temalarla göstermiştir. Sanatçılar, doğanın organik formlarını ve insan yapımı yapıların süslemelerini birleştirerek, şehir yaşamının karmaşıklığını ve zenginliğini yansıtan eserler üretmişlerdir. Pek çok sanat akımını etkileyen Art Nouveau hareketi doğayı merkez alırken, sanatçıların kullanmış olduğu bitkisel, kıvrık motifler dönemin çoğu eserlerinde yer bulmuştur. Bu yolla, sanatçılar doğanın ahengine ve özgürlüğüne bir saygı ifadesi sunmaktadır. Yapılan bu çalışmada söz konusu akımın tanımı, tarihçesi, özellikleri, sanatçıları ve buna bağlı olarak üretmiş oldukları çalışmaları ele alınırken kullanmış oldukları üsluplar da irdelenmiştir. Art Nouveau'nun sanatçıları, bu akımın felsefesini benimseyerek eserlerini şekillendirmişlerdir. Bu dönemin öne çıkan isimlerinden biri, William Henry Bradley olmuştur. Bradley'nin özgün tarzı ve yaratıcı yaklaşımı, grafik tasarım alanında büyük bir etki yaratmıştır. Onun eserleri, dönemin estetiğini ve ideallerini yansıtarak, grafik tasarımın sınırlarını genişletmiştir. Bu durum, gelecek nesilleri de etkilemiş ve modern grafik tasarımın temel taşlarından birini oluşturmuştur. Bradley'nin grafik tasarımdaki bu yenilikçi yaklaşımı ve Art Nouveau akımına yaptığı katkılar, o dönemdeki diğer tasarımcılara ilham vermiştir. Bu doğrultuda, çalışmada Art Nouveau akımı anlatılırken, dönemin en önemli sanatçılarından William Henry Bradley'nin çalışmaları incelenmiştir. Art Nouveau akımı sadece dönemin bir sanat akımı değil, aynı zamanda geleceğe de ilham veren bir mirastır. Sanatın farklı dönemlerinde ortaya çıkan bu tür akımlar, insanlığın evrildiği düşünsel, kültürel ve toplumsal zemini yansıtarak sanat dünyasına derinlik kazandırmıştır. Art Nouveau'nun grafik tasarıma getirdiği yenilikler ve yaratıcı yaklaşımlar, günümüzde hala canlı ve etkili bir şekilde varlığını sürdürmektedir, bu da onun unutulmaz bir sanatsal deneyim olarak hatırlanmasını sağlamaktadır. Art Nouveau'nun ve Bradley'nin grafik tasarıma etkisi, günümüzde hala hissedilmektedir. Tasarımcılar, organik formları, süzülen hatları ve estetik dengeyi benimseyerek, bu akımın mirasını yaşatmaktadır. Bradley

gibi öncülerin yaptığı gibi, çağdaş grafik tasarım da özgün ve yaratıcı bir bakış açısıyla formları birleştirerek izleyicileri etkilemeye devam etmektedir. Bradley, bugün hala grafik tasarımın gelişiminde etkisi kabul edilmekte ve ilham kaynağı olarak önemli bir figür olarak hatırlanmaktadır. Bu inceleme sonucunda sanatçının günümüzde grafik tasarımını nasıl etkilediği hakkında fikirlerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Art Nouveau, William Henry Bradley, Sanat, Tasarım, İllüstrasyon, Grafik Tasarımı.

Extended Abstract

As the end of the nineteenth century approaches, the art world has come to the brink of a new era. In this period, the effect of industrialization, the transformation of urban life and the speed of scientific developments had a profound effect on artists. The rise of industrialization brought with it great changes in production processes and the transformation of the social structure. At this point, the Art Nouveau movement emerged. In the emergence of the Art Nouveau movement, it was observed that industrialization standardized and mass production methods limited and clarified traditional craftsman approaches. This has led artists to promote handicrafts and aesthetic value. Art Nouveau is characterized by organic forms, natural motifs and handcrafted details as a reaction to the cold and superficial effects of industrialization. The works of this movement emphasized individual originality and aesthetic richness, unlike the standardized products brought by the industrial period. This movement, which is called Art Nouveau, aimed to gather most artistic approaches under one roof and led to the emergence of different works for this purpose. Art Nouveau is an art movement that was heavily influential especially in Europe at the beginning of the twentieth century. This movement has a style that combines aesthetics and functionality and glorifies organic and natural forms. Art Nouveau has played an important role as a representative of a versatile approach that includes other art movements. In this period, innovative approaches were adopted in every field of art and different art disciplines approached each other. The characteristic features of Art Nouveau include the extensive use of floral motifs, sinuous lines, striking color palette and the importance of decorative details. The source of this aesthetic understanding, reflecting the flawless and elegant forms of nature, emerged as a reaction to the rough structural changes brought by industrial society. The transformation of urban life also played an important role in shaping the Art Nouveau movement. Industrialization and urbanization processes have shaken traditional social structures and required people to adapt to new lifestyles in cities. This transformation showed itself in the works of Art Nouveau artists with themes such as the complexity of the streets, the decoration of the buildings and the dynamism of the urban environment. By combining the organic forms of nature and the ornamentation of man-made structures, the artists have produced works that reflect the complexity and richness of city life. While the Art Nouveau movement, which influenced many art movements, centered on nature, the vegetal, curved motifs used by the artists found their place in most of the works of the period. In this way, artists offer an expression of respect to the harmony and freedom of nature. In this research, the definition, history, characteristics, artists and the styles they used were also examined while the works they produced were discussed. The artists of Art Nouveau have shaped their works by adopting the philosophy of this movement. One of the prominent figures of this period was William Henry Bradley. Bradley's unique style and creative approach have made a huge impact in the field of graphic design. His works expanded the boundaries of graphic design, reflecting the aesthetics and ideals of the period. This has also affected future generations and formed one of the cornerstones of modern graphic design. Bradley's innovative approach to graphic design and his contributions to the Art Nouveau movement inspired other designers of that period. In this direction, while the Art Nouveau movement is explained in the study, the works of William Henry Bradley, one of the most important artists of the period, were examined. The Art Nouveau movement is not only an art movement of the period, but also a legacy that inspires the future. Such movements, which emerged in different periods of art, have added depth to the art world by reflecting the intellectual, cultural and social ground in which humanity has evolved. Art Nouveau's innovations and creative approaches to graphic design are still alive and influential today, making it remembered as an unforgettable artistic experience. The influence of Art Nouveau and Bradley on graphic design is still felt today. By adopting organic forms, flowing lines and aesthetic balance, the designers keep the legacy of this movement alive. Contemporary graphic design, as pioneers like Bradley did.

Keywords: Art Nouveau, William Henry Bradley, Art, Design, Illustration, Graphic Design.

Giriş

Güzel sanatların ve dekoratif sanatların her dönem birbirinden ayrı değerlendirilişi 19. Yüzyılın sonuna gelindiğinde farklı bir perspektifle bir araya getirilerek birbirini tamamlayan unsurlar olarak kendilerini göstermiş ve bu oluşum Art Nouveau olarak adını duyurmuştur. Söz konusu anlayış, güzel sanatlar ve dekoratif sanatların birleşmesiyle yeni bir üslubun mevcudiyetini savunmuş ve bu doğrultuda farklı

sanatçıların bir araya gelerek sanatsal üretimlerini gerçekleştirmelerini sağlamıştır. Art Nouveau akımı her türlü sanat alanına kapı açarak bütüncül bir anlayışla ilerleme göstermiştir. Sanatçılar eserlerinde çoğunlukla bitkisel denebilecek bir tarzda süslü ve kıvrık motif yapılarının yoğunlukla işlendiği yeni bir üslup benimsemişler ve doğaya son derece önem vererek kullanmışlardır.

Art Nouveau, simgecilik akımından sonra 1890-1910 yılları arasında geçen bir sanat akımıdır. 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar süren bu akım, organik formları, bitki motiflerini ve karmaşık süslemeleri içeren özgün ve zarif bir tarzı temsil etmektedir (Orman, 2013: 1). William Henry Bradley'nin tasarımlarında, Art Nouveau'nun özellikleri belirgin bir şekilde görülmektedir.

10 Temmuz 1868 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Massachusetts eyaletinin Boston Şehrinde doğan William Henry Bradley, Amerikalı bir grafik tasarımcı ve illüstratördür. (Wikipedia, ET: 09.08.23). Art Nouveau akımının etkisiyle tasarladığı çalışmalarla grafik tasarım alanında önemli bir figür olarak kabul edilmiştir. Çalışmalarında kendisi el yapımı sanatsal detayları, sarmal hatları ve bitki motiflerini sıkça kullanmaktadır. Ayrıca, zarif yazı karakterleri ve dikkat çekici renk paleti seçimleriyle, tasarımları o dönemdeki diğer grafik tasarım çalışmalarından kendilerini sıyırmayı başarmıştır. İllüstrasyonları, dönemin reklam, dergi kapakları ve kitap süslemelerinde sıklıkla kullanılmıştır. Bradley'nin etkileyici yeteneği ve Art Nouveau'nun estetik özelliklerine olan katkıları, grafik tasarım dünyasında ilham verici bir etki yaratmıştır.

Yapılan araştırmada farklı birkaç soruya da cevap aranmıştır.

1. Art Nouveau Nedir?
2. Güzel sanatları ve dekoratif sanatları bir araya getirme fikri nasıl sonuçlanmıştır?
3. Art Nouveau akımında nasıl bir üslup benimsenmiştir?
4. Art Nouveau akımının diğer sanat akımlarıyla olan bağlantısı nedir?
5. Will H. Bradley'nin Art Nouveau'ya etkisi ne olmuştur?
6. Will H. Bradley'nin çalışmalarına Art Nouveau etkisi nasıl yansımıştır?

Yöntem

Araştırmada Art Nouveau hareketi hakkındaki literatür taramasının ardından söz konusu hareketin tanımına yer verilmiştir. Araştırmanın sonraki evrelerinde Art Nouveau akımının grafik tasarımı açısından etkisine ve özellikle Will H. Bradley'nin çalışmalarındaki yansımalarına nasıl etki ettiği ile ilgili incelemelerde bulunulmuştur. Bu bağlamda yapılan incelemeler biyografi ve eser incelemesi üzerine gerçekleşmiştir.

Bulgular

Yapılan çalışmadan elde edilen bulgular ışığında Art Nouveau akımının tanımı ve zaman içindeki gelişim evresi açıklanırken, akıma bağlı olan sanatçılar üzerine durulmuştur. Kitap kapağı, illüstrasyon, afiş gibi çalışmalar gerçekleştiren Will H. Bradley'nin eserleri, uygulanmış olduğu üslup bakımında Art Nouveau ile ilişkilendirilirken çalışmanın da konusunu oluşturmuştur. Yapılan literatür taraması ve incelemeler neticesinde Bradley'nin eserlerinin Art Nouveau akımının gelişmesinde ve tanınmasında önemli bir rol oynadığı bulgusu elde edilmiştir.

1. Art Nouveau

Art Nouveau, 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar Avrupa'da ve çevresindeki bölgelerde etkili olan bir sanat akımıdır. Art Nouveau, 1890'lerde Belçika'da ortaya çıkmış ve kısa sürede Avrupa'nın diğer bölgelerine yayılmıştır. (Prina, 2010: 329). Hareket, 1910'lara kadar popülerliğini korumuş, ancak ardından I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte yerini Art Deco'ya bırakmıştır. Art Deco'da makine dönemin sanatçılarına ilham kaynağı olduğu kadar onlar için bir araç haline gelmiştir. (Searing, 2003: 514).

“Art Nouveau, antik süsleme yerine bitkisel süslemeyi ve soyut bitkisel sarmaçlı biçimleri el sanatlarına, mobilyaya ve mimariye sokmuştur” (Turani 2019:155).

Fransızca'da "Yeni Sanat" olarak adlandırılan bu akım, özgün ve zarif tasarım anlayışıyla kendini göstermektedir. Almanca'ya ise "Jugendstil" olarak geçmiştir ve "Genç Sanat" anlamını taşımaktadır. Art Nouveau; mimari, iç mimari, mobilya tasarımı, seramik, cam işçiliği, takı tasarımı, grafik tasarım, resim ve heykel gibi birçok sanat dalında etkili olmuştur. Özgün ve gösterişli bir tarzı olan akım genellikle organik doğal formları, bitki motiflerini, kıvrımlı hatları ve simetrik desenleri içeren estetik detaylar taşımaktadır.

“Art Nouveau terimine ilk kez 1880'lerde yayımlanan bir sanat dergisinde rastlanmıştır. Söz konusu dergide bu terim, kendilerine Les Vingt diyen yirmi Belçikalı reformist ressam ve heykeltıraşın gizemli sembolik çalışmasını tarif ediyordu” (Grzymkowski, 2020:24).

Art Nouveau, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında yaşanan toplumsal ve kültürel değişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Hareket, doğal formlardan ve motiflerden ilham almış ve kıvrımlı, akıcı çizgiler ile karakterize edilmiştir.

Art Nouveau'nun ortaya çıkışı, Sanayi Devrimi'nin ardından yaşanan toplumsal ve kültürel değişimlere dayanmaktadır. Sanayi Devrimi, geleneksel sanat ve mimari anlayışının yerini daha işlevsel ve modern bir anlayışa bırakmıştır. Art Nouveau, bu yeni anlayışa tepki olarak ortaya çıkmış ve daha organik, doğal bir estetik anlayışı benimsemiştir. Art Nouveau, Japon sanatından da etkilenmiştir. Japon sanatı, Art Nouveau sanatçıları tarafından, kıvrımlı çizgileri, sade renkleri ve doğa temaları nedeniyle ilgi çekici bulunmuştur.

Japon sanatı, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa'da popülerlik kazanmaya başlamıştır. Bu popülerlik, Japonya'nın 19. Yüzyılın sonlarında dış dünyaya açılmasıyla başlamıştır. Japon sanatının Avrupa'daki yayılışı, Japon kültürünün ve sanatının Batı dünyasında daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmuştur. (Kıran, 2008: 152).

Art Nouveau sanatçıları, Japon sanatından özellikle Japon baskılarından etkilenmişlerdir. Japon baskıları, Art Nouveau sanatçıları tarafından, kıvrımlı çizgileri, sade renkleri ve doğa temaları nedeniyle ilgi çekici bulunmuştur. Art Nouveau sanatçıları, Japon baskılarından esinlenerek, kendi eserlerinde benzer bir estetik anlayış benimsemişlerdir.

Resim 1. Katsushika Hokusai, *Under the Wave off Kanagawa*, 1830–32, Baskı, 25,7 x 37,9 cm, Metropolitan Sanat Müzesi, Japonya

"The Great Wave off Kanagawa" (Kanagawa'dan Büyük Dalga), Japon sanatçı Katsushika Hokusai tarafından 1829-1833 yılları arasında Tokyo'da yapılmış bir Japon baskısıdır. Bu baskı, Japon Art Nouveau hareketinin en ünlü eserlerinden biridir.

Art Nouveau'nun Japon sanatından etkilenmesi, hareketin estetik anlayışına önemli katkılar sağlamıştır. Art Nouveau'nun kıvrımlı çizgileri, sade renkleri ve doğa temaları, hareketin özgün bir kimlik kazanmasına yardımcı olmuştur.

Jeremy Howard'a göre Art Nouveau'nun kaynakları ve bağlantıları (Bknz. Tablo 1) şunlardır:

- Sembolizm
- Japonizm
- Doğa
- Bilim ve Teknoloji
- El Sanatları/ Ulusal Stiller
- Tarihçilik
- (Neo Gotik, Rokoko ve Klasisizmi içeren) Eklektizm'dir.

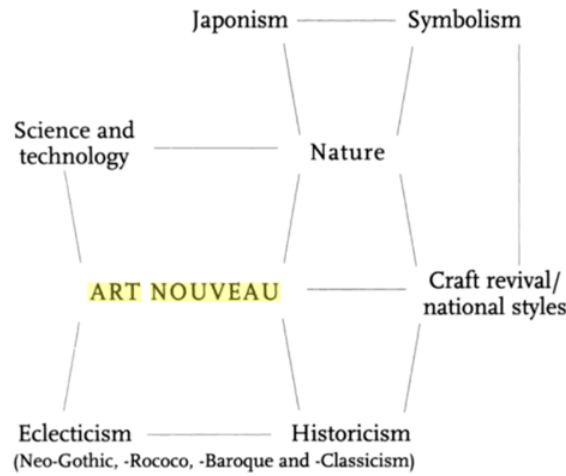
Tablo 1: Art Nouveau: Kaynakları ve Bağlantıları

Fig. 1 Art Nouveau: sources and interrelations

Kaynak: Howard, J. (1996). *Art nouveau: International and national styles in Europe.* (S.4)

Art Nouveau ve doğadan esinlenen organik hatlar, kıvrımlar ve süslemelerle karakterizedir. Doğa ve organik formların önemi, Art Nouveau'nun temel özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir ve birkaç farklı şekilde değer taşımaktadır:

Doğanın Estetiği: Art Nouveau, endüstriyel devrim sonrası dönemde mekanik üretim ve seri üretimin hız kazandığı bir zamanda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde insanlar, doğadan gelen estetik ve organik formlara olan özlemi ifade etmek istemişlerdir. Bu nedenle, akımın eserlerinde çiçekler, bitkiler, kuşlar ve diğer doğal motifler sıkça kullanılmıştır. Buna örnek olarak 1915-1930 yılları arasında inşa edilmiş Plaça de Catalunya'daki Sant Joan Despi'ye ait Can Negre gösterilebilir.

Bu tarz zamanla farklı bölgesel çeşitliliklere sahip olmuştur. Belçika ve Fransa'daki çiçek desenleri, Avusturya'da daha çizgisel desenler ve İskoçya'da Charles Rennie Mackintosh'ın tasarımları, bu çeşitliliğin örnekleridir (Hollingsworth 2009:439).

Resim 2. Josep Maria Jujol, Can Negre, 1915-1930, Barselona, İspanya

Organik Hatlar ve Kıvrımlar: Art Nouveau'nun belirgin bir özelliği, binalar, mobilyalar, takılar ve diğer tasarımlarda görülen kıvrımlı ve akıcı hatlardır. Bu hatlar, doğanın akışkanlığını, büyümesini ve dönüşümünü yansıtır. Organik hatlar ve kıvrımlar, sert geometrik formların yerine daha doğal, organik bir estetik sunarak farklılık oluşturmuştur. Bu tarzda hazırlanmış bir mobilya olarak: Antoni Gaudí tarafından tasarlanmış Sillón Calvet'i örnek göstermek mümkündür.

Bu sandalye, 1898-99 yıllarında inşa edilen Calvet House'un hem özel konut hem de ticari ofis alanları için tasarlanmış yönetici ofisinde kullanılmak üzere özel olarak tasarlanmıştır. Bu sandalye, çalışma masası ve köşe taburesi ile bir bütünleyici bir setin parçası olarak işlev görmüş ve Gaudí'nin doğadan ilham alarak geliştirdiği kişisel tarzının erken dönemine örnek teşkil etmektedir. Meşe ağacından imal edilmiş olan sandalye, dayanıklı ve işlenebilir nitelikteki ahşap yapısıyla dikkat çeker ve koltuğunun hafif eğimli kıvrımları, çağdaş Art Nouveau stilizasyonlarını çağrıştırmaktadır. Sandalyenin kol ve bacak yapıları, böcek veya iskelet uzuvlarını andıran bir forma sahipken, kalp şeklindeki sırt dayama kısmının ve dairesel oturma bölgesinin ince içbükey formları, oturan kişinin ergonomik rahatlığına yönelik özenli bir tasarım yaklaşımının bir yansımasıdır (Miranda, 2023).

Resim 3. Antoni Gaudí, *Sillón Calvet*, 1966, 20.5 x 37 x 23.25, Mobilya, İspanya

Sentetik Sanat ve El Sanatları: Art Nouveau hareketi, el sanatlarını ve zanaatları önemseyen bir yaklaşım sergilemiştir. Bu akım altında üretilen eserlerde, sanatçılar ve tasarımcılar el emeği ve özeni yansıtan detaylara büyük önem vermişlerdir. Bu, sanatın endüstriyelleşmenin etkilerinden uzaklaşmasını ve özgünlüğünü korumasını amaçlamıştır.

Doğanın Simgesi: Art Nouveau, doğanın büyüsunü ve güzelliğini bir simge olarak kullandı. Çiçekler, yapraklar, böcekler gibi doğal elementler, insanların doğayla yeniden bağ kurmalarını sağladı. Aynı zamanda, insanın doğanın bir parçası olduğunu ve onunla uyum içinde yaşaması gerektiğini vurguladı.

Sosyal ve Kültürel Konteks: Art Nouveau'nun ortaya çıktığı dönemde, sanayileşme ve modernleşme hızla ilerlemiştir. Bu dönemde, insanlar karmaşık ve yapay dünyadan uzaklaşma ihtiyacı hissetmişlerdir. Art Nouveau'nun organik ve doğal formları, bu ihtiyacı karşılayarak insanlara dinginlik ve güzellik sunmaya çalışmıştır. Buna örnek olarak zamanın başarılı sanatçılarından Gustav Klimt'i göstermek mümkündür.

“Klimt hiç kuşkusuz Viyana Sezession'unun en ilginç kişisidir. İlk olarak 1876-1873 yıllarında Viyana Plastik Sanatlar Okulu'nda okumuş ve 1880'den itibaren kardeşi Ernst ve Franz Matsch ile birlikte Viyana Burgtheater'in büyük duvar bezeklerini yapmıştır” (Cassou, 1994:94).

Cassou'nun bu alıntısında, Gustav Klimt'in sanat kariyerine dair önemli bir dönemi ve Viyana Sanat Hareketi olan Sezession ile olan ilişkisini vurgulamaktadır. Bu, Klimt'in sanatın geleneksel sınırlarını aşan bir yaklaşım benimsediğinin bir göstergesidir ve Sezession hareketinin öncülerinden biri olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Klimt'in bu dönemdeki çalışmaları, onun sanat dünyasındaki önemli bir figür olduğunu ve Viyana'nın sanatsal yeniliklerine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Viyana Burgtheater projesi, bu yenilikçi yaklaşımın bir örneği olarak görülebilmektedir. Klimt'in modern duyarlılığı, eski ve sıkıcı kalıplardan kopma arzusunu ve sanatçı ile zanaatkâr arasındaki yapay ve kibirli ayrımı silme isteğini yansıtır. Klimt'in parlak ve yaratıcı tekniği, onun Dekoratif Sanatlar Okulu'nda edindiği eğitimi (zanaat tekniklerini öğrendiği) ve Mısır (düz ve dekoratif) ile Bizans (altın ve mozaik) sanatlarına olan tutkusunu ifade etmektedir. Gizlenmiş yüz ifadelerine, duygu yüklü ellerin

detaylarına ve özel sembolizme dikkat edilmelidir. Yüzeysel görünüm yerine, daha derin duyguları ele alabilmek için betimleme yerine ima ve çağrışımların kullanımını tercih etmiştir (Cumming 2008:339).

Klimt, kalıplaşmış olan belli başlı düşüncelerin aksine yenilikçi bir yaklaşım benimseyerek eserlerinde farklı bir sanatsal bakış açısı geliştirmiştir. Art Nouveau akımının getirmiş olduğu anlayışı benimseyerek eserler üreten sanatçı, canlı, parlak bir paletin yanı sıra ele almış olduğu konu itibarıyla oluşturmuş olduğu kompozisyonlar bakımından da farklı yerde kendini göstermiştir.

"Sezession" terimi, 19. yüzyılın sonunda, Alman ve Avusturyalı sanatçıların sanat akademileriyle ilişkilerini keserek oluşturduğu bir hareketi ifade etmek üzere kullanılmıştır. Sezession sanatçıları, özgürce deneysel sanat çalışmalarına imkân veren bağımsız sergileri amaçlamışlardır. Münih, Berlin ve Viyana, Sezession'un en önemli üç merkezini oluşturmuştur (Little 2008:88).

Art Nouveau'nun doğa ve organik hatlara verdiği önem, akımın temel bir özelliği olarak kabul edilir. Bu yaklaşım, sanat ve tasarımı sadece estetik değil, aynı zamanda doğanın evrensel güzelliklerine bir saygı ifadesi olarak görme fikrini yansıtır.

Art Nouveau sanat akımının ilham kaynağı: organik formlar, sarmallar, el yapımı detaylar, karmaşık süslemeler ve yenilikçi malzemelerdir. Doğadaki organik formlar, bitki motifleri, çiçekler, yapraklar gibi doğadaki tüm organik formlar bu dönemdeki tasarımlarında sıkça kullanılmaktadır. Kullanılan bu öğeler, akımın estetik ve zarif tarzını vurgulamaktadır. Akıcılık ve kıvrımlı hatlar bu sanat akımında önemli bir yer taşımaktadır. Sarmal hatlar tasarıma akış ve hareket kazandırmaktadır. Art Nouveau Mimari anlamda bu sanat akımına örnek olarak Raimondo D'Aronco tarafından 1901 yılında tamamlanan İstanbul'daki Casa Botter Apartmanı örnek olarak gösterilebilir.

"İstanbul'da modern tarzdaki ilk ve en göze çarpan eser olarak, Raimondo D'Aronco'nun (1900-1901) Beyoğlu'nda, Sultan'ın kişisel terzisi Botter için tasarladığı apartman sayılabilir. Tipolojik olarak dar ve uzun bir parsel üzerinde projelendirilişi, işlevselliği, ekonomik oluşu ve şıklığı, cephesi ana caddeye dönük oluşuyla, modern tarzda bir Avrupalı mimari örneğiydi. Osmanlı başkentinde konut mimarisinde bu tür binalar çoğunlukla yabancı mimarlar tarafından inşa edilmiştir" (Burnak 2021: 7-8).

Resim 4. Raimondo D'Aronco, Casa Botter, 1900-1901, Mimari Yapı, İstanbul, Türkiye

Bu apartman diğer birçok yapı gibi 20. yüzyılda Avrupa etkisiyle inşa edilmiştir. Aynı akımda el yapımı sanatsal detaylar büyük önem taşımaktadır. Akım, el işçiliği ve sanatsal detayların önemini vurgular. El emeği ve sanatçının özgün dokunuşu, tasarımların değerini artırır. Bu detaylarda tahta, cam, beton gibi birçok malzeme kullanılabilir. Örnek olarak Resim 5'te Casa Botter Apartmanı'nın iç kısmında yer alan camlarda el işçiliği ile yapılan vitray camlar buna örnek olarak gösterilebilir. Tasarım alanında, Art Nouveau sanatçıları yeni malzemeler ve teknikler keşfetmişlerdir. Cam, demir, seramik gibi malzemelerle tasarımlarını zenginleştirmişlerdir.

Resim 5. Casa Botter içinden bir görünüm, 1900-1901, Vitray, İstanbul, Türkiye

Art Nouveau tasarımlarında süslemeler ve detaylar oldukça yaygındır. Kompozisyonlar genellikle karmaşık ve detaylıdır. Art Nouveau, özellikle mimari, mobilya, iç dekorasyon, mücevherat, afiş tasarımı, kitap ve dergi kapakları gibi birçok sanat dalında etkili olmuştur. Bu akım, estetik açıdan zengin ve özgün tasarımlar üreterek sanat ve tasarım dünyasında önemli bir yer edinmiştir.

Ancak, Art Nouveau kendini, Ensor veya Munch gibi dışavurumcu ve sembolik imgelerle örülü karanlık dünyalardan farklı olarak, tamamen güzelliğe odaklanan bir sanat akımı olarak göstermiştir. William Morris veya Bremen yakınlarındaki Worpswede kasabasındaki sanat kolonisinden Heinrich Vogeler gibi sanatçıların masalsı resim dünyaları Romantizmle benzerlik taşır ve Ön-Raffaellocuların şiirsel hayallerini anımsatır. Diğer yandan, Gustav Klimt gibi bazı sanatçılar, motiflerini dekoratif süslemelerle öyle birleştirirler ki, eserleri yabancılaşır. Klimt'in "Öpüşme" adlı tablosunda, yüzler, eller ve ayaklar olağanüstü bir stilizasyon ve somutlukla resmedilir. Değerli doku, diğer tüm unsurları kaplayarak arka planla birleşir ve bütün tabloyu olağanüstü güzel bir desen haline getirir. Kompozisyonun tamamı adeta bir süs veya dekor gibi tasarlanmıştır (Krausse 2005: 83).

Art Nouveau, 19. Yüzyılın sonlarında ve 20. Yüzyılın başlarında ortaya çıkan bir sanat ve mimari harekettir. Hareket, doğal formlardan ve motiflerden ilham almış ve kıvrımlı, akıcı çizgiler ile karakterize edilmiştir. Art Nouveau, mimarlık, mobilya, cam, metal, tekstil ve grafik tasarımı gibi çeşitli alanlarda kullanılmıştır.

Art Nouveau'nun en ünlü sanatçılarından bazıları şunlardır:

Aubrey Beardsley (1872-1898)

Gustav Klimt (1862-1918)

Alphonse Mucha (1860-1939)

Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901)

Egon Schiele (1890-1918)

Antoni Gaudí i Cornet (1852-1926)

Victor Horta

Louis Comfort Tiffany

(www.invaluable.com, ET: 10. 08. 23).

Bu sanatçılar, Art Nouveau hareketinin estetik anlayışına önemli katkılar sağlamışlardır. Art Nouveau'nun kıvrımlı çizgileri ve organik formları, hareketin özgün bir kimlik kazanmasına yardımcı olmuştur.

1.1. Art Nouveau ve Grafik Tasarımı

Art Nouveau, 19. ve 20. Yüzyılın başlarında özellikle Avrupa'da popüler olan bir sanat ve tasarım akımıdır. Bu akım, doğal formlar, bitki motifleri ve kıvrımlı hatları kullanarak estetik ve süslü bir tarza sahiptir. Grafik tasarımın ise, iletişimi güçlendiren görsel unsurların kullanıldığı bir disiplindir.

Art Nouveau'nun grafik tasarım üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Bu akımın özgün tarzı, reklamlar, posterler, kitap kapakları ve diğer görsel materyallerde kullanılarak güçlü bir etki yaratmıştır. Grafik tasarımda, Art Nouveau'nun zarif hatları, süslemeleri ve organik desenleri sıklıkla tercih edilmiştir.

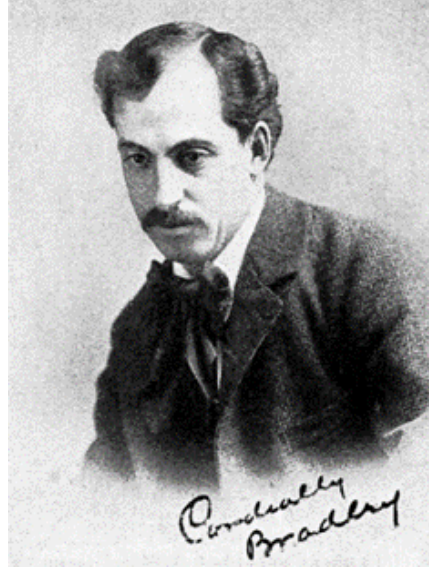
Bu nedenle, Art Nouveau sanat akımı ve grafik tasarım arasında güçlü bir ilişki vardır. Art Nouveau'nun estetik anlayışı ve tasarım yaklaşımı, grafik tasarımcılar tarafından ilham alınmış ve farklı dönemlerde de etkisini göstermeye devam etmiştir.

2. Will Henry Bradley

Resim 6. Will H. Bradley, Otoportre, Mart 1896, 29 x 22 cm, Boston, İngiltere

Will H. Bradley (10 Temmuz 1868- 25 Ocak 1962), Amerika Birleşik Devletleri'nde Art Nouveau hareketinin en önemli grafik sanatçılarından biridir. Bradley, afişler, kitap kapakları, illüstrasyonlar ve reklamlar da dahil olmak üzere çeşitli ortamlarda çalışmıştır. Eserleri, kıvrımlı çizgileri, canlı renkleri ve dekoratif motifleriyle karakterizedir. Babasının vefatından sonra, on iki yaşında olan Bradley, annesinin 1874 yılında taşındığı Michigan'daki Ishpeming'deki bir matbaa dükkânında çalışmaya başlamıştır. Bu iş deneyimi, Bradley'yi gelecek yıllarda ilgileneceği dizgi, reklam ve düzenleme gibi pek çok konuyla tanıştırma açısından önem taşımıştır. (Americanart, 2023).

Resim 7. Edward Penfield, *Posters in Miniature*, Photograph of artist and illustrator Will H. Bradley, 1896.

Bradley, 1868'de Boston, Massachusetts'te doğmuştur. Genç yaşta sanatla ilgilenmeye başlamış ve 1886'da Massachusetts Güzel Sanatlar Akademisi'ne girmiştir. Akademiden önce Bradley, Chicago merkezli kısa ömürlü ama önemli bir yayın olan *The Chap-Book*'u tanıtmak için bir dizi tasarım gerçekleştirmiştir. *The Twins* adlı *Chap-Book* için 1894 tasarımı, ilk Amerikan Art Nouveau posteri olarak anıldı; dergi için bu ve diğer afişler, ona yaygın bir tanınma ve popülerlik kazandırmıştır (www.metmuseum.org, 2023).

Resim 8. William Henry Bradley, *The Chap-Book: The Twins (İkizler)*, 1894, Baskı, 50,8 x 35,6 cm, Metropolitan Müzesi, Amerika Birleşik Devletleri

Akademiden mezun olduktan sonra, Bradley bir reklam ajansında görev almıştır. Bu dönemde, afişler ve reklamların tasarımına adım atmıştır. 1890'ların başlarında ise Bradley kendi sanat stüdyosunu kurmuştur. Bu stüdyo bünyesinde, afişler, kitap kapakları, illüstrasyonlar ve reklamların tasarımını

Resim 10. Desk Book of Type, 1899, Bradley Series, 'Bradley Serisi' yazı tipinin 60pt, 48pt ve 36pt boyutlu örnekleri, S. 428-429.

Başarısının bir göstergesi olarak, Bradley Serisi kısa süre sonra Amerika'daki ve yurt dışındaki birçok dökümhane tarafından kopyalanmıştır.

Resim 11. Will Bradley, Whiting's ledger papers (Whiting'in defter belgeleri), 1895, Taşbaskı, 50.4 × 23.4 cm, Metropolitan Müzesi, Amerika Birleşik Devletleri

1895 yılında Bradley, Massachusetts'in Springfield şehrinde Wayside Press adlı matbaayı kurdu ve aylık bir sanat dergisi olan "Bradley: His Book"u yayınlamıştır. Uzun ömrünün geri kalan kısmında, grafik sanatlar dünyasının etkin ve önde gelen bir üyesi olarak faaliyet göstermeye devam etmiştir.

Resim 12. William Bradley, *The Chap Book* (Bölüm Kitabı), 1894, Taşbaskı, 47,7x33 cm, MoMa, Amerika Birleşik Devletleri

Sonrasında, American Type Founders için danışman olarak görev aldı ve Collier's Weekly için editör olarak çalışmıştır. Bir süre çocuk kitaplarıyla ilgilendikten sonra, Wharton Brothers'ın Beatrice Fairfax (1916) ve Patria (1917) adlı seri filmlerinde William Randolph Hearst'ün film bölümünde denetleyici sanat yönetmeni ve yönetmen yardımcısı olarak görev yapmıştır (Artvee, 2023).

Resim 13. Will H. Bradley, *Bitter Fruit* (Acı Meyve), Ekim 1920, Film Afışı, Amerika Birleşik Devletleri

Bradley, kendi yapım şirketi Dramafilms'i kurdu ve *Bitter Fruit* (1920), *Moongold* (1920) ve *The Tame Cat* (1921) gibi kendi filmlerini yazmaya, üretmeye ve yönetmeye devam etti. 1954'te, *The Typophiles*, Bradley'nin hayatının anlatıldığı 650 nüsha sınırlı sayıda "Will Bradley: His Chap Book" (Bknz. Resim 8)

adlı bir anı kitabı yayınlamıştır. Aynı yıl, grafik tasarımcıların en prestijli ödülü olan AIGA Madalyası'nı kazanmıştır.

Amerika Grafik Sanatları Enstitüsü (AIGA) 1914 yılında New York'ta grafik sanatçıları, matbaacılar, yayıncılar ve illüstratörlerden oluşan küçük bir kulüp olarak kurulmuştur. Tasarım alanında mesleğin en eski ve en büyük profesyonel üyelik organizasyonu olarak tasarımı profesyonel bir zanaat, stratejik avantaj ve hayati bir kültürel güç olarak geliştirmektedir (www.aiga.org, 2023). Bradley'in afişi, Art Nouveau hareketinin karakteristik özelliklerini taşıyan, kıvrımlı çizgileri, canlı renkleri ve dekoratif motifleriyle dikkat çekmektedir. Afiş, günümüzde hala, Art Nouveau hareketinin en önemli örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir.

“Bradley, Avrupalı meslektaşlarının stilistik yeniliklerini iyi biliyordu. Pek çok Fransız sanatçı gibi o da düz, geniş renkli düzlemler ve kırılmış formlarla çalışarak Japon baskılarından üslup öğelerini ödünç aldı. Ondokuzuncu yüzyılın başında Avrupa'da oldukça baskın olan Art Nouveau hareketinin kamçılama eğrilerini benimsedi ve İngiliz illüstratör Aubrey Beardsley'in çalışmalarından etkilendi” (Martin, 2023)

Bradley, Avrupalı meslektaşlarının üslupsal yeniliklerini yakından takip etmiştir. Birçok Fransız sanatçının yaptığı gibi, düz ve geniş renk düzlemleri ile keskin formları kullanarak Japon baskılarının stil öğelerini benimsemiştir. Yüzyılın başlarında Avrupa'da oldukça etkili olan Art Nouveau hareketinin kıvrımlı hatlarını benimseyerek kendi çalışmalarına yansıtı ve İngiliz illüstratör Aubrey Beardsley'in eserlerinden etkilenmiştir. Will H. Bradley'in Art Nouveau hareketi üzerindeki etkisi, oldukça büyüktür. Bradley'in eserleri, kıvrımlı çizgileri, canlı renkleri ve dekoratif motifleriyle, Art Nouveau hareketinin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Bradley'in eserleri, Art Nouveau hareketinin popülerleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Will H. Bradley'in yaklaşık 1.000 eseri olduğu tahmin edilmektedir. Bu eserler, afişler, kitap kapakları, illüstrasyonlar, reklamlar, grafik tasarımlar ve diğer sanat eserlerini içermektedir."

94 yaşına kadar üretken bir sanatçı ve tasarımcı olarak faaliyet göstermeye devam etti. Bradley, 1962 yılında La Mesa, California'da vefat etmiştir. Will H. Bradley, Art Nouveau hareketinin önde gelen Amerikalı grafik sanatçılarından biri olarak bilinmektedir. Eserleri, günümüzde hala popülerliğini sürdürmekte olup, Art Nouveau hareketinin en önemli sanatçılarından biri olarak kabul edilmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Sanatın çoğu dönem farklı yollarla diğer alanlardan, zanaat, dekoratif, mimari gibi ayrıldığı görülmektedir. Bu hususta 19. yüzyılın sonuna doğru mevcudiyet gösteren ve gelişimini sürdüren Art Nouveau akımı, söz konusu alanları güzel sanatlar ile birleştirerek tek bir çatı altında toplayan bir yaklaşımı gerekli kılmıştır. Bu yaklaşımın oluşmasında pek çok sanatçının katkısı olurken yapılan eserlerde doğanın kullanımı da son derece önem arz etmiştir.

Sanayi Devrimi ile yaşanan toplumsal yapıdaki gelişmeler eksininde sanat anlayışının da bu etkide kalması kaçınılmaz olmuştur. Bu hususta Sanayi Devriminin getirmiş olduğu anlayışa tepkinin bir tezahürü olarak ortaya çıkan Art Nouveau akımı, doğaya yönelerek doğada var olan unsurların eserlere taşınması bakımından çeşitlemeler sunmuş ve bu bağlamda bitkisel üslup denebilecek, doğadaki formlara dayalı bir üslup anlayışı geliştirmiştir.

Art Nouveau akımı içerisinde yer alan pek çok sanatçının bitkisel motifleri, güzeli ön plana çıkarmak için yapmış oldukları süslemeleri, sanatı ve diğer sanatsal alanları tek bir yerde toplama düşüncesi, akımın sanatsal bakış açısına örnek teşkil etmektedir.

Gustav Klimt, Alphonse Mucha, Hector Guimard, Antoni Gaudí, Charles Rennie Mackintosh, Henry van de Velde, Will H. Bradley gibi çoğu sanatçı Art Nouveau akımını benimseyen ve bu doğrultuda eserler üreten sanatçılar olmuşlardır. Söz konusu sanatçılar içerisinde yer alan Will H. Bradley Art Nouveau akımına sunduğu katkılar ile adından söz ettirmiş, kitap kapağı, afiş, illüstrasyon gibi çalışmalarıyla kendini göstermiştir. Yapılan çalışmadan elde edilen bulgular ışığında Art Nouveau akımının tanımı ve zaman içindeki gelişim evresi açıklanırken, akıma bağlı olan sanatçılar üzerine durulmuştur. Kitap kapağı, illüstrasyon, afiş gibi çalışmalar gerçekleştiren Will H. Bradley'nin eserleri, uygulanmış olduğu üslup bakımında Art Nouveau ile ilişkilendirilirken çalışmanın da konusunu oluşturmuştur. Araştırmanın başında cevap aranan Art Nouveau nedir, güzel sanatları ve dekoratif sanatları bir araya getirme fikri nasıl sonuçlanmıştır, Art Nouveau akımında nasıl bir üslup benimsenmiştir, Art Nouveau akımının diğer sanat akımlarıyla olan bağlantısı nedir, Will H. Bradley'nin Art Nouveau'ya etkisi ne olmuştur, Will H. Bradley'nin çalışmalarına Art Nouveau etkisi nasıl yansımıştır soruları elde edilen verilerle netlik kazanarak çözümlenmiştir. Yapılan literatür taraması ve incelemeler neticesinde Bradley'nin eserlerinin Art Nouveau akımının gelişmesinde ve tanınmasında önemli bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- AIGA. (2023). Our story. ET, 10.08.2023, Erişim: <https://www.aiga.org/our-story>
- Americanart, (2023). Will H. Bradley ET, 12.07.2023, Erişim: <https://americanart.si.edu/artist/will-h-bradley-547>
- Artvee, (2023). Whiting's Ledger Papers ET, 13.07.2023, Erişim: <https://artvee.com/dl/whitings-ledger-papers/>
- Burnak, T (2021). "1900'lü Yıllarda Doğu'nun Art Nouveau Üslubu: İstanbul ve Bakü Mimari Örnekleri"
- Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 1(49):1-30.
- Cassou, J (1994). Sembolizm Sanat Ansiklopedisi. Çev. Özdemir İnce, İlhan Usmanbaş, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cumming, R (2008). Görsel Rehberler-Sanat. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Desk Book of Type, (1899). 428-429 ET, 06.09.2023, Erişim: <https://willbradley.com/work/typography/bradley-series/>
- Grzymkowski, E (2020). Sanat 101. Çev. Orhan Düz, İstanbul: Say Yayınları.
- Hollingsworth, M (2009). Dünya Sanat Tarihi İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Howard, J (1996). Howard, J. (1996). Art nouveau: International and national styles in Europe. (S.4) ET, 06.09.2023, Erişim: [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=r-DRh4O0qtMC&oi=fnd&pg=PR8&dq=Howard,+J.++\(1996\)+art+nouveau&ots=LSQA8WhY0X&sig=V18Ys5prYhHHTCIfMtHU_4hFUwg&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=r-DRh4O0qtMC&oi=fnd&pg=PR8&dq=Howard,+J.++(1996)+art+nouveau&ots=LSQA8WhY0X&sig=V18Ys5prYhHHTCIfMtHU_4hFUwg&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Invaluable. (2020). 10 Art nouveau artists who defined the movement. ET, 07.08.2023 Erişim: <https://www.invaluable.com/blog/art-nouveau-artists/>

- Krausse, A. C. (2005). Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü. Almanya: Literatür Yayıncılık.
- Kiran, H. (2008). Tarihsel Süreçte Japon Baskı Sanatına Bir Bakış. Sanat ve Tasarım Dergisi.
- Lindsay, Martin S. Will H. Bradley: Biyografisi. ET,06.09.2023, Erişim:
<https://willbradley.com/biography/>
- Little, S. (2008). ...izimler-Sanati Anlamak (2. Baskı), İstanbul: Yem Yayın.
- Miranda, P. (2023). Sillion Calvet, ET, 20.07.2023, Erişim:
<https://artsandculture.google.com/asset/sill%C3%B3n-calvet-antoni-gaud%C3%AD/IQEVjfBjyUbbQ>
- Orman, B. (2013). Art Nouveau & Gaudí: The Way of Nature. JCCC Honors Journal, 4(1), 2 S. 1.
- Prina, D. (2010). Design in Belgium before Art Nouveau: Art, Industry and the Reform of Artistic Education in the Second Half of the Nineteenth Century. Journal of Design History, 23(4), S. 329.
- The Inland Printer (1895). ET,06.09.2023, Erişim:
https://books.google.com.tr/books?id=FNRGAQAAMAAJ&dq=inland+printer+october+1895+bradley&pg=PA437&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Turani, A. (2019). Sanat Terimleri Sözlüğü İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Wikipedia, Will H. Bradley ET, 07.08.2023 Erişim:
https://en.wikipedia.org/wiki/Will_H._Bradley#cite_note-2

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.